
Co mohou čekat vysoké školy od této vlády? Otevřený dopis ministru školství

Co mohou čekat vysoké školy od této vlády? Otevřený dopis ministru školství

20.11.2010 14:05:00 Jiří Boudal, Pavel Himl, Jan Chromý, Ondřej Liška, Jan Sládek

Vážený pane ministře, hned po nástupu do úřadu ministra jste terciární vzdělávání označil za „třešničku na dortu“. Toto prohlášení nejen v nás, ale v řadě lidí, kterým záleží na kvalitě našeho vzdělávacího systému, vzbudilo obavy.

Myslíme si totiž, že není správné ani moudré upřednostňovat jeden vzdělávací stupeň před druhým, neboť jsou pevně provázány a rovnocenně důležité. V úvodu vládního programového prohlášení je jako priorita jmenována právě reforma terciárního vzdělávání. Očekáváme tedy, že i přes rozpor s Vaším osobním žebříčkem priorit bude vláda tuto reformu prosazovat.

Navzdory době, která uplynula od Vašeho nástupu do funkce, zůstávají Vaše plány zahaleny tajemstvím. Nejen z tohoto důvodu byste měl co nejdříve deklarovat své cíle a prostředky jejich dosažení tak, aby tyto reformy proběhly transparentně a odpovědně. Svůj postoj byste měl otevřeně deklarovat i proto, že není čitelný ani z programu Věcí veřejných, kde jsou terciárnímu vzdělávání věnovány tři krátké body, ani z Vašeho dřívějšího vystupování. Čím jasnější budou Vaše postoje a cíle, o to menší bude role lobbistů a krátkodobých zájmů, kterých resort školství není prost. Situace veřejných vysokých škol začíná být kritická a kvůli Vámi prosazovaným rozpočtovým škrtnům se dále zhoršuje. Nelze se proto divit, že u všech, komu nejen na vysokoškolském vzdělávání záleží, sílí vážné obavy o další vývoj. Rozhodli jsme se proto, položit Vám tímto otevřeným dopisem několik otázek, jejichž zodpovězení považujeme v současné situaci za nutné. Veřejnost si zaslouží vědět, kam se vysokoškolské vzdělávání pod Vaším vedením bude ubírat.

(1) Financování. Dosud jediná relevantní zpráva v médiích o vládních plánech stran vysokého školství se týkala „nutnosti“ zavést školné. Z hlediska financování je však zřejmé, že školné nemůže vyřešit to, v čem za vyspělou částí světa fatálně zaostáváme, totiž nízké veřejné investice do vysokoškolského sektoru. Vámi prosazované rozpočtové škrty ve vzdělávání a slova o zvýšení jeho kvality jsou logickým protimluvem - zcela se vylučují. Na tento problém upozorňují i studie OECD a jejich zprávy o průběhu reformy v ČR. Hluboce podprůměrné ukazatele jsou varováním před přílišným očekáváním od efektu školného. Vláda se zavázala „vypracovat mechanismy financování, které posilují finanční stabilitu vysokých škol“. Dovoďte tedy první otázku: Jakou roli v těchto „mechanismech“ mají hrát veřejné zdroje? Prosadíte jejich zvýšení nebo alespoň svážete zavedení školného s nárůstem objemu veřejných investic?

Zatímco systém hodnocení kvalit VŠ, ba celá reforma postrádají jasné obrysy, v otázce vybírání školného má vláda již jasno. Vládní koalice se už stačila dokonce dohodnout, že školné bude zatím maximálně dvacet tisíc korun ročně. Takové peníze z kapes studentů či jejich rodičů jsou jasným závazkem jak pro VŠ, tak pro vládu. Bohužel, není stále jasně řečeno, jak budou tyto peníze vybírány a rozdělovány. Nejsou zatím diskutována ani rizika vládou zvoleného tzv. odloženého školného. Není tedy nijak jasné, co studenti po zaplacení školného dostanou. Platit ovšem budou muset předem.

(2) Školné. O tom, že školné nemůže vyřešit finanční problém terciárního vzdělávání v naší zemi, svědčí i jeho často připomínaná motivační funkce. Očekává se, že tato nová povinnost povede studenty a pedagogy k větší odpovědnosti. Je potom s podivem, že ty samé reformy mají vést ke snížení role akademických senátů ve prospěch zvýšení pravomocí

správních rad. Celý systém bude posunut dále od přímé demokracie, kterou Vaše strana jindy programově podporuje. Jak tedy hodláte změnit dosavadní systém samosprávy VŠ, kterou vláda slibuje posílit? Jak hodnotíte dosavadní činnost akademických senátů a správních rad? Jakým způsobem bude institucionálně posíleno postavení studentů v rámci samosprávy tak, aby mohli účinně vymáhat kvalitu výuky, kterou si ve školním „zaplatí“?

(3) Reforma. V minulém volebním období zpracovali experti MŠMT tzv. Bílou knihu terciárního vzdělávání. Některé její závěry jsme považovali za tendenční a problematické, například školné či omezení akademické samosprávy. Tehdejší vedení MŠMT je *nezahrnulo* do věcného záměru zákona o terciárním vzdělávání. Do příprav zásad tohoto věcného záměru zákona se zapojily reprezentace VŠ a kriticky je sledovala širší akademická veřejnost. V této souvislosti bychom rádi věděli, jaký budou mít vámi chystané změny v oblasti terciárního vzdělávání koncepční rámec. Hodláte do návrhu zákona zahrnout zmínku o výše uvedené problematické oblasti? Máte v úmyslu v práci na tomto věcném záměru zákona pokračovat nebo již nebudete prosazovat samostatný zákon o terciárním vzdělávání?

(4) Počet vysokých škol a jejich slučování. Panuje relativní shoda v tom, že počet VŠ, zvláště univerzit, převyšuje potřeby ČR, a to především s ohledem na předpokládaný demografický vývoj. S ohledem na údaje o uchazečích a uplatnitelnosti absolventů (Středisko vzdělávací politiky: Postavení vysokoškoláků a uplatnění absolventů VŠ na pracovním trhu 2009) je v některých oborech a regionech situace tíživá už dnes. Vláda se ve svém prohlášení zavázala „vytvořit podmínky pro integraci a racionalizaci skladby vysokých škol“. Aby však toto bylo legitimní a přijatelné suverénními subjekty, jimiž vysoké školy ze zákona jsou, budete muset rozhodnout: kdo a jakým způsobem tyto podmínky stanoví? Chce-li vláda rušit a slučovat vysoké školy, musí si být vědoma také jejich samosprávy, kterou se navíc zavázala posílit, a musí o smysluplnosti tohoto kroku své partnery přesvědčit. Jinými slovy: jak chcete konkrétně dosáhnout efektu, že autonomní VŠ se budou samy od sebe rušit a slučovat? Otevřenost a jasnost jsou toho nezbytnou podmínkou, záleží na Vašich rozhodnutích, bude-li toto splněno.

(5) Hodnocení kvality. Jedním z nejproblematičtějších bodů v rámci reformování vysokých škol je systém měření jejich kvality. Ve vládním plánu je v tuto chvíli zvýšení podílu financí, který vysoké školy dostávají právě na základě své kvality, na úkor financí, které jdou přímo „za studenta“. Ačkoliv už se leccos proslýchá, není dosud zcela jisté, jak přesně budou tato „kvalitativní“ kritéria počítána. Jaký je Váš názor na tento problém? Absence jasného plánu, jak bude práce akademiků a výkon jejich instituce hodnoceny nezřídka vede ke ztrátě kvalitních pracovníků a odrazuje zejména mladé badatele od akademické dráhy. Vychází či bude vycházet hodnocení vědeckého výkonu vysokých škol ze způsobu prosazeného Radou pro výzkum, vývoj a inovace, tzv. „kafemlejnku“? Budete v trendu nastaveném Radou pokračovat?

(6) Vliv vlády na vysoké školy. Vláda se zavázala k jediné konkrétní věci, a to k podpoře „klíčových studijních oborů s vazbou na strategické segmenty průmyslové výroby a služeb“. Zde hodlá z veřejných rozpočtů dávat více. Zůstává ovšem důležitou otázkou, jak a kdo bude tyto strategické obory určovat tak, aby byl zmenšen prostor pro lobbisty snažící se z veřejných peněz ukrojit co nejvíce pro sebe a svá pracoviště. Z dostupných dat (Ústav informací ve vzdělávání, tisková zpráva 20.5. 2009) také víme, že o studium na technických oborech je ze strany uchazečů malý zájem, zřejmě i kvůli problematické uplatnitelnosti jejich absolventů, o které svědčí údaje úřadů práce. Jakým způsobem se rozhodnete ovlivnit tržní poptávku po studiu na VŠ a jejich absolventech?

(7) Diferenciace vysokých škol. S poptávkou po studiu a uplatněním absolventů souvisí i vládní plán diferenciací vysokých škol podle jejich podílu na výzkumu. Protože se pro instituce terciárního vzdělávání jedná o zásadní krok s dopady na mnoho let dopředu, měl byste, pane ministře, jasně deklarovat Vámi zvolený cíl a rozhodnout: kdo a jak bude stanovovat pravidla tohoto procesu? Přestože Bílá kniha považuje tento proces za „přirozený“, domníváme se, že i zde je prostor pro lobbistické přizpůsobování podmínek parciálními cíli. Pokud svou představu jasně deklarujete, pomůžete jej omezit na minimum.

(8) Vysoké školy a občanská společnost. Pane ministře, máte naši podporu v deklarované snaze častěji se scházet se zástupci VŠ a Akademie věd. Toto setkávání by však mělo být otevřené občanské společnosti a především by měly být ideje a závěry těchto setkání zpřístupněny veřejnosti. Tak nejlépe potvrdíte, že školství je věcí veřejnou. V programovém prohlášení Vaší vlády se o nevládních a neziskových organizacích mnoho nedočteme. Přitom podpora spolupráce mezi tímto sektorem a vysokými školami patří ve světě ke standardům. Jak konkrétně si představujete tuto spolupráci Vy? Vážený pane ministře, těšíme se na Vaše odpovědi. Chceme Vás ubezpečit, že čas, který jim budete věnovat, nebude promarněný. Nejen akademická veřejnost je plna očekávání, jaké jsou Vaše plány. Vzhledem k tomu, že čas běží a vláda již učinila kroky, které mohou vysoké školy dlouhodobě poškodit, jistě pochopíte, proč Vám tyto otázky klademe s tak velkou naléhavostí.

S pozdravem,

za občanskou iniciativu Sdružení pro odpovědnou reformu (SPOR), sporvs@gmail.com

Jiří Boudal

Student sociologie a filosofie FFUK, býv. místopředseda Studentské unie UK

Pavel Himl

Dr. phil., historik, FHS UK

Jan Chromý

Předseda akademického senátu FFUK

Ondřej Liška

Bývalý ministr školství mládeže a tělovýchovy

Jan Sládek

Sociolog, FFUK a Sociologický ústav AV ČR

Publikováno na serveru blog.aktualne.centrum.cz